

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ELLI MINKKINEN

Petturit

Koulumaailman myrkyllisyydestä

KUVATAITEEN TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Minkkinen Elli: Petturit - Koulumaailman myrkyllisyydestä
Opinnäytetyö, AMK
Kuvataide
Toukokuu 2024
Sivumäärä: 18

Fyysinen opinnäytetyö oli virkatuista sienistä muodostuva installaatio. Tässä tekstissä käydään ensin läpi, miten tuo installaatio saatiin aikaan. Tämän jälkeen tekstissä poraudutaan aiheeseen, jota teos käsittelee. Tekstissä puhutaan kouluun sopeutumisesta ja koulukiusaamisesta, pääpainona erityisesti peruskoulu.

Teksti pohjautuu vahvasti koulukiusaamisesta selvinneen omakohtaisiin havaintoihini ja kokemuksiini.

Avainsanat: Installaatio, koulukiusaaminen, luottamus, vertaistuki

Abstract

Minkkinen Elli: Traitors, about the poisonousness of school world

Bachelor's thesis

Visual arts

May 2024

Number of pages: 18

The physical part of the thesis was an installation consisting of crocheted mushrooms. In this text, we first go through how that installation came to be. After this, the text will delve into the topic that the work deals with. The text talks about adapting to school and school bullying, with the main focus being especially elementary school.

The text is strongly based on the personal observations and experiences of a survivor of school bullying.

Keywords: Installation, school bullying, trust, peer support

SISÄLLYS

ALKUSANAT.....	5
1 JOHDANTO	6
2 INSTALLAATION TEKEMINEN	7
2.1 Materiaalit ja työskentely	7
2.2 Miksi sieniä?	10
3 KOULUSSA SELVIITYMINEN	11
3.1 Ulkoasuun perustuvat ryhmittymät	11
3.2 Omakohtaiset kokemukset	13
3.3 Kiusattujen omia tarinoita	15
4 LOPPUSANAT	18
LÄHTEET.....	19

ALKUSANAT

Tämä teksti on kiusaajille ja selkään puukottaneille ystäville. Tämä on niille opettajille, jotka vastasivat avunpyyntöihini sanoilla ”Älä välitä”. Vaikka kyseiset opettajat itse reagoivat koulussa tapahtuneeseen väkivaltaan välinpitämättömyydellä, minä en voi jättää huomioimatta kovaa vauhtia kasvojani lähestyvää nyrkkiä

1 JOHDANTO

Kuten liian moni muukin, minä en ole käynyt montaakaan koulua, missä minua ei olisi haukuttu, hakattu, tai vähintäänkin syrjitty. Ehkä juuri noiden kokemusten takia tarvitsen kuvataidetta itseni ilmaisemiseen. Halusin tällä kertaa käyttää myös sanojani.

Tämä teksti tuskin päättyy minulle koulussa väärin tehneiden luettavaksi, mutta toivon jonkun muun koulukiusaamisesta selvinneen tuntevan olonsa nähdyksi. Tämän tekstin ei ole tarkoitus haukkua koululaitosta, vaan jakaa tietoisuutta. Tämä on minun kokemuksiini vahvasti pohjautuva kirje koulumaailman pettureille

2 INSTALLAATION TEKEMINEN

1.1 Materiaalit ja työskentely

Opinnäytetyöni fyysiseksi osioksi tein useasta pienemmästä osasta muodostuvan installaation, nimeltään "Petturit". Tekniikaksi valitsin virkkaamisen.

Virkkasin noin 200 pienikokoista, värikästä, pumpulilla täytettyä sientä. Asettelin sienet lattialle asetelmaan, joka muistuttaa koulunpihalla seisovia oppilaita. Materiaalina käytin pääasiallisesti villalankaa.

Halusin sienien näyttävän mahdollisimman lähestyttäviltä, tämän mielessä pitäen, virkkaaminen tuntui hyvältä vaihtoehdolta.

Virkkaaminen muistuttaa monia ihmisiä mummolasta, se tapahtuu tekijän syllissä ja on omasta mielestäni rauhoittavaa. Sama ajatus päti värejä valitessani, halusin käyttää kirkkaita ja hauskoja värejä.

Projekti alkoi luontevasti, koska teen käsitöitä harrastusmielessä jatkuvasti. Leikittelin eri väreillä ja kokeilin virkata monia erilaisia sienilajeja, turvallisia sekä myrkyllisiä.

Aluksi ostin käyttämäni lankakerät itse, mutta huomasin varhaisessa vaiheessa, että lankaa kului paljon enemmän kuin olin odottanut. Monesta osasta muodostuvan installaation tekeminen olisi tullut nopeasti kalliiksi.

Aloin metsästä lankarullia kirpputoreilta. Niitä sai halvalla muovipusseissa, joissa oli useampi osittain käytetty rulla lankaa. Tämä toimi aikansa hyvin, mutta joinakin päivinä kiertäessäni kirpputoreja, lähdin tyhjin käsin.

Viimein keksin tavan, joka tulisi jäädäkseen.

Kirpputorin halpojen lankarullapussien lisäksi, aloin keräilemään villalangasta kudottuja ja virkattuja vaatteita. Löysin valtaosan ilmaiseksi eri kierrätyspisteistä.

Pestyäni vaatteet, aloin etsimään niistä kohtia, joihin silmukat oli päätelty. Löydettyäni päättelykohdat, aloin purkamaan vaatteita. Sieniin on käytetty lankaa lapasista, kaulahuiveista ja villapaidoista.

Suuren vaateen purkamiseen saattoi mennä parikin tuntia, mikä vaikutti päivässä syntyvien sienien määrään.

Vaatteiden purkaminen kävi ajan kanssa helpommaksi. Kudotuissa ja virkattuissa vaatteissa oli tietynlaisia yhtäläisyyksiä, joista pystyi arvaamaan missä päättelykohdat todennäköisimmin olisivat.

Materiaalin saannin turvattuani, työskentelyssä ei ollut hetkeen juurikaan ongelmia.

Sieniä syntyi tavallisena päivänä neljä tai viisi, joskus enemmän. Yhden sienien tekemiseen tarvittava aika vaihteli viidestätoista minuutista tuntiin.

Kun olin onnistunut tekemään muutamia kymmeniä, tekeminen alkoi hankaloitua. Käteni kipeytyivät välillä niin pahasti, että työpäivä oli päätettävä kesken.

Lepopäivien pitäminen tuntui paikoitellen todella turhauttavalta, koska sienien määrän kasvaminen oli todella palkitsevaa, siksi tekeminen oli suorastaan koukuttavaa. Tämä tulisi kuitenkin muuttumaan.

Sienien määrän lähennellessä sataa, jatkuva toisto alkoi uuvuttamaan. Pidin virkkaamisesta välillä usean päivän tauon, vaikka tiesin, että pitäisi jatkaa. Silloin paniikki laskeutui. Tiesin, että tämän kaltainen teos luottaisi täysin määrään ja massaan. Osia oli synnyttävä paljon tai installaatiolla ei olisi mitään tehoa.

Kun työskentelyssä alkoi ilmetä ongelmia, aloin miettimään pitäisikö minun pyytää apua. Tiesin omassa koulussammekin olevan useita virkkaamista

harrastavia ihmisiä. Oma ylpeys kuitenkin voitti. Halusin nähdä, kuinka monta osaa pystyisin virkkaamaan yksin ennen lopputyönäyttelyn alkua.

Aloin suunnittelemaan asettelua, kun sieniä oli likimain puolet näyttelyyn tulevasta määrästä.

Pyörittelin päässäni kymmeniä eri vaihtoehtoja. Ajattelin pitäisikö sienet laittaa jonkinlaiselle korokkeelle, että lakin alle peittyvät yksityiskohdat näkyisivät myös. Toisena vaihtoehtona oli laittaa sieniä ikään kuin kasvamaan seinistä. Ripustaminen olisi ainakin ollut helppoa sienien olemattoman painon vuoksi. Tämän kaltainen ripustus ei kuitenkaan näyttäisi hyvältä ellen lisäisi jokaisen virkatun kappaleen sisään rautalankaa, jolla seinään kiinnitetyt sienet saisi taivutettua kattoa kohti.

Mietin myös pitäisikö installaatioon lisätä jotain, esimerkiksi muuta virkattua kasvillisuutta, valoja tai äänimaailmaa. Totesin kuitenkin, että lopputulos olisi omaan makuuni liian lapsekas, jos lisäisin muita virkattuja elementtejä. Sienien oli tarkoitus muistuttaa yksittäisiä henkilöitä. En halunnut kokonaisuuden näyttävän satumetsältä. Nämä ylimääräiset elementit eivät myöskään olisi lisänneet yhtään mitään työn sisältöön. Näin sienet päätyivät lattialle erilaisiin rykelmiin. Toiset olivat porukoissa ja toiset yksinään seinien vierustoilla.

Pidin kaikki sienet suhteellisen lähellä toisiaan. Tavoitteena oli tehdä asetelmasta koulunpihamainen, joten alueen täytyisi olla jollain tavalla rajattu. Jälkeenpäin ajatellen olisin voinut käyttää asetteluun enemmänkin tilaa.

Kun näyttelyn aika koitti, olin hieman pettynyt sienien lopulliseen määrään. Niitä oli vähemmän kuin olisin toivonut. Olin kuitenkin yllätynyt siitä, että olin tarpeeksi pitkäjänteinen jatkamaan näin toistavaa työprosessia monta kuukautta.

En koe installaation välttämättä valmistuneen. Aion pitää näitä sieniä ikuisuusprojektina. Annan määrän kasvaa, kunnes olen virkannut niitä tuhansia.

1 Miksi sieniä?

Päädyin sieniaiheeseen, koska halusin käsitellä koulumaailmaan siirtyvän lapsen odotuksia ja koulun käymisen varrella vastaan tulevia pettymyksiä verratuen niitä sienimyrkytyksiin.

Sienet ovat yksi yleisimpiä myrkytyksen aiheuttajia (Castren ym, 2017) ja usein syy on, että ihminen uskoo poimimansa sienien olevan turvallinen. Myös moni ensimmäistä kertaa kouluun menevä lapsi uskoo opettajien ja luokkatoverien olevan turvallisia. Lapsen oletetaan saavan paljon kavereita mukavista luokkatovereistaan ja opettajien pitävän hänestä huolta. Idea koulusta on siis itsessään houkutteleva. Todellisuus vaan voi olla täysin päinvastainen.

Luokkatoverit eivät olekaan niin mukavia. Itseasiassa he pitävät huolen siitä, että jokainen koulupäivä on tuskaa. Opettajan lupaus turvallisuudesta on tyhjä, sillä hän ei tilanteen nähdessään reagoi mitenkään ja valitettavan monessa tilanteessa, opettaja lähtee piinaamiseen itsekin mukaan.

Halusin käsitellä koulumaailman myrkyllisyyttä, koska aihe on jatkuvasti ajankohtainen ja itselleni tärkeä. Halusin kirjoittaa koulukiusaamisesta selviytyjän näkökulmasta. Koulukiusaamisesta puhutaan usein käyttämällä kasvottomia tilastoja ja, siitä kuinka raadollista koulukiusaaminen voi todellisuudessa olla, puhutaan tähänkin päivään mennessä liian vähän.

3 KOULUSSA SELVIITYMINEN

3.1 Ulkoasuun perustuvat ryhmittymät

”Ihmisen ainutlaatuisuus tulee esille, kun hän on interaktiossa muiden ihmisten kanssa” (Aho & Laine 2002, s.8). Tämöpä vasta onkin rikos peruskoulussa.

Hyvinkin yksinkertaiset asiat voivat puskea oppilaan sosiaalisen hierarkian pohjalle. Silmälasit, väärän merkkiset kengät, olet liian äänekkäs tai liian hiljainen. Peruskoulussa massaan sulautuminen on selviytymistä. Yhteisö päättää millainen pukeutuminen, tai hiustyyli on hyväksyttävää. ”Paine mukautua on suuri” (Aho & Laine 2002, s.28).

Ominä yläaste aikoinani Converse oli se kenkämerkki, joka kaikilta oli löydettävä. Tietynlainen materia nähtiin statussymbolina. Jos jollain oppilaalla ei ollut varaa esimerkiksi siihen vaatemerkkiin mikä sattui sillä hetkellä olemaan tärkein statussymboli, hän joutui pilkkaamisen ja syrjinnän kohteeksi. Halvempi tai väärennetty versio kyseisestä asusteesta ei ollut missään nimessä hyväksyttävä. Sanotaan, että oppilas olisi myöhemmin onnistunutkin ostamaan suosiossa olleet merkkikengät, mutta se oli jo liian myöhäistä. Kengät varastettiin, heitettiin roskikseen tai tahrittiin, ettei henkilö enää pystyisi kiemurtelemaan kanssaopiskelijoiden kanssa samalle tasolle. Tilanne ei ollut korjattavissa, jos kehtasit erottua joukosta edes yhden päivän.

Koulussa muodostui erilaisia ryhmiä, jotka perustuivat usein eri alakulttuureihin ja niihin sidottuun estetiikkaan. Jotkut olivat ylpeitä siitä, että he erottuivat joukosta. Heistä muodostui oma ryhmänsä. Tästä ei välttämättä ollut lohtua kaikille hyljeksityille yksilöille, koska jopa erilaisuudella oli tarkat säädökset. Jos et ollut ”tarpeeksi erilainen”, ei sinua huolitettu tähänkään porukkaan.

Värjäämättömät hiukset, tai lävistysten puute, saattoivat olla syitä torjumiselle. Näin syntyi ihmisiä, jotka eivät kuuluneet yhtään mihinkään. Heitä ei välttämättä aina alettu kiusaamaan verbaalisesti tai fyysisesti, mutta heitä kohdeltiin kuin ilmaa. Tällainen aaveeksi jääminen oli joidenkin kohdalla taktikoitua,

koska se oli heidän mielestään siedettävämpää kuin verbaalinen tai fyysinen väkivalta.

Nyt kun mietin omia koulukokemuksiani aikuisen silmin, olen tajunnut, että niin sanotuilla suosituillakaan lapsilla ei ollut helppoa, vaikka luulin aikoinaan toisin. Vaikutti siltä, että nimenomaan kiusaajat ja ongelmakäyttäytyjät omasivat korkean statuksen peruskoulussa. Sääntöjen rikkomisella ja aggressiivisella käytöksellä haalittu huomio oli heille kuin polttoainetta. Aina oli pistettävä paremmaksi. Jos toinen suosiossa oleva oppilas lintsasi oppitunneilta, toisen oli lintsattava enemmän, jos yksi poltti tupakkaa koulun alueella niin toinen poltti luokassa. Tilanteet näyttivät jatkuvalta mittailulta siitä, että kuka on ”kovin”. Mitä enemmän suosiota haalittiin, sitä aggressiivisemmäksi käytös muuttui (Sandstorm & Cillessen, 2006, s.305).

Suosittu oppilaat tarvitsivat usein vastakohtan. Tyypillisesti he valitsivat hiljaisen, koulussa menestyvän oppilaan, jolla ei ollut juurikaan kavereita. Heidän oli helpompi jatkaa aggressiivista käytöstään, jos he valitsivat sosiaalisen hierarkian pohjalla olevan oppilaan uhrikseen. Kenties minutkin valinneet kiusaajat yrittivät vain suojella saavuttamaansa asemaa (Sandstorm & Cillessen, 2006, s.312.)

En halua uskoa, että lapset ovat luonnostaan niin julmia. Oli syy mikä tahansa, se mitä he tekivät minulle ja muille epäonnekkaille pönkittääkseen omaa egoaan on täysin hyväksymätöntä.

Vaikka en voisi ikinä täysin antaa anteeksi menneitä tapahtumia, voin ymmärtää, että tilanteessa kummankaan osapuolen lähtökohdat eivät olleet ideaalit.

3.2 Omakohtaiset kokemukset

Omina peruskouluaikoinani opettajieni antama neuvo kiusaamiseen oli ”Älä välitä”. He tarkoittivat varmaankin hyvää, mutta reagoidessani näin, se johti usein kiusaamistilanteiden eskaloitumiseen. Teit näin tai noin, kaikki toimintatavat johtivat aina johonkin pahempaan. Jättäessäni kiusaajat huomiotta, he yrittivät yhä kovemmin saada jonkin reaktion.

Kaikki alkoi satunnaisesta perään huutelusta koulun käytävillä. Kun en katsonut päinkään, he alkoivat laukomaan törkeämpiä loukkauksia. Mitä tahansa, että saisivat minut suuttumaan. Lopulta verbaalinen väkivalta muuttui melko silmittömäksi. He kehottivat minua usein päättämään päiväni, raiskaus- ja tappouhkauksi alkoi sadella päivittäin.

Heidän todettuaan, että pelkät sanat eivät tehneet tarpeeksi kipeää, he muuttivat menetelmiään. He kamppasivat, tönivät, rikkoivat tavaroitani ja leikkasivat hiuksiani väkisin. Aloin taistelemaan vastaan. Tämä ei estänyt heitä. Kiusaajat kovensivat otteitaan pitääkseen minut alistettuna.

Pian töniminen vaihtui lyömiseen. Jos puolustin itseäni väkivallalla, sain sen kaksinkertaisena takaisin. Eräänä päivänä periksiantamattomuudestani seurasi kovempi rangaistus. Minut heitettiin maahan ja pääni lyötiin hiuksista kiinni pitäen kiveä vasten.

Toivoisin, että olisin pystynyt ajattelemaan rationaalisemmin. Tuohon aikaan olin kuitenkin vakuuttunut, että jos puhuisin, kiusaajat tappaisivat minut.

Jos aikuinen joutuu väkivaltaisen hyökkäyksen kohteeksi, hän voi ottaa yhteyttä poliisiin. Meidän pitää varmistaa, että lapsilla on koulussa samanlaiset olosuhteet mitä toivoisimme itsellemme (Besag, 1989, s.11). Mielestäni väkivaltatilanteet tulisi ottaa vakavasti paikasta riippumatta. Jostain syystä koulun pihalla tapahtuva fyysinen kidutus lukeutuu naurettavan vähättelevän määritelmän alle: ”koulukiusaaminen”, vaikka koulun ulkopuolella samaista tilannetta kutsuttaisiin pahoinpitelyksi.

Muistan peruskoulusta lausahduksen ”ihan sama kuka aloitti”, mikä niin usein karkasi kasvatuksen ammattilaisen huulilta, ennen kuin osalliset olivat ehtineet edes selittää mitä on tapahtunut. Tällainen väkivallan tekijän ja uhrin asettaminen samalle viivalle poistaa vastuuta kiusaajalta. On tapahtunut rikos, missä on selkeä tekijä ja uhri. Vaikka kiusaaja ei olisi vielä rikosvastuuikäinen, jälki-istunto molemmille osapuolille ei ainakaan omassa koulussani ratkaissut koskaan yhtään mitään. Miten voimme odottaa, että koulukiusattu ihminen uskaltaisi kertoa kenellekään mitä hänelle tehdään koulussa, jos tilanteen tullessa häntä ei auteta, vaan rankaistaan samalla menetelmällä kuin hänen hyökkääjäänsä?

3.3 Kiusattujen omia tarinoita

Henkilö A:

Peruskoulu alkoi tavallisesti. Tutustuin muutamaan ihmiseen, joiden kanssa lyöttäydyin samaan seuraan. Sain hyviä numeroita ja oikeastaan pidin koulusta, ennen kuin kaikki tapahtui.

Kiusaaminen alkoi melko huomaamattomasti. Kaverit heittivät silloin tällöin vitsiä kustannuksellani, mutta se oli mielestäni kaverien kesken ihan normaalia. Jonkin aikaa kului ja alkoi tuntua, että olin jokaisen vitsin aihe omassa kaveripiirissäni.

Seuraavaksi alkoi syrjintä. Kaverini eivät enää kutsuneet minua leikkeihinsä mukaan ja alkoivat vältellä minua, kunnes he eivät noteeranneet minua enää ollenkaan. He alkoivat puhumaan selkäni takana pahaa ja värväämään muita oppilaita puolelleen.

Ei mennyt kauaakaan ennen kuin kaikki luokkalaiseni syrjivät minua ja lopulta koko koulu.

Olin hiljainen lapsi, joten yritin vaan jättää tilanteeni huomioimatta. Muut alkoivat sanomaan yhä ilkeämpiä asioita saadakseen minusta jonkinlaisen reaktion. He eivät kuitenkaan onnistuneet siinä sanoilla, joten tilanne eskaloituisi nopeasti.

Tyypillisin piilopaikkani välitunnilla oli koulun takana. Se oli välituntialueen ulkopuolella, joten oppilaat eivät saaneet mennä sinne. Yhtenä päivänä istuesani piilopaikassani, kaksi minua vanhempaa ja isompaa oppilasta ilmestyivät nurkan takaa. Toinen heistä kaatoi minut maahan ja istui päälleni. Hän piteli ranteistani kiinni käskien toista tuomaan hänelle, jotain millä voisi tappaa minut. Oppilas, jota oli käskytetty tuomaan jotain, löysi ison palasen tiiltä.

Menin tapauksen jälkeen matematiikan tunnille. Olin mustelmilla, huuleni oli haljennut auki ja nenästäni vuosi verta. Opettajan kysyessä mitä tapahtui, väitän liukastuneeni, koska uskoin henkeni olevan varmasti vaarassa, jos vasikoisin.

Vaikka kyseessä ei selvästikään ollut liukastuminen, opettaja uskoi selitykseni ja käski minut istumaan.

Kiusaaminen jatkui tapahtuneen jälkeen eri muodoissa koko peruskoulun läpi.

Kokemukseni vaikuttivat pitkäaikaisesti kykyyni luottaa ihmisiin ja rikkoivat it-seluottamukseni. Tapahtumista seurasi myös ongelmia ahdistuksen ja masennuksen kanssa.

Olen käsitellyt asiaa muun muassa ammattilaisen kanssa ja kuva itsestäni ja muista ihmisistä on parantunut merkittävästi.

Kiusaamisesta selviäminen vaikuttaa minuun tänäkin päivänä. Puolustan itseäni välillä turhankin äkkipikaisesti, jos koen jonkun sanat tai käytöksen hyökkääväksi. Olen päättänyt, että kukaan ei enää kävele ylitseni.

Henkilö B:

Istuin tunnilla ja vieressäni istunut oppilas löi käsivarttani toistuvasti, joten jonkin ajan kuluttua löin häntä takaisin.

Opettaja varmasti näki koko tilanteen, koska istuimme eturivissä, mutta sanoi jotain vasta, kun olin puolustanut itseäni.

Hän lähetti minut rehtorin puheille väkivaltaisesta käytöksestä. Minua lyöneelle oppilaalle hän ei sanonut mitään.

En koe kiusaamisen vaikuttaneen minuun paljoa, koska vastasin kiusaamisyrityksiin aina aloittanutta aggressiivisemmin.

Henkilö C:

Minun peruskouluaiikoinani oli melko yleistä juuri se, että pojat tulivat iholle ja haukkuivat päin naamaa, sylkivät reppuun tai iskivät kasvot taksin ikkunaa vasten. Tyttöjen puolella oli enemmän sellaista kyräilyä, välttelyä ja hihittelyä ja syrjimistä. Pahinta se oli siinä vaiheessa, kun pari hyvää ystävää kääntyi vastaan ihan yllättäen. En ole onneksi joutunut juurikaan olemaan tekemisissä näiden ihmisten kanssa aikuisiällä, mutta kyllä se touhu sikäli vaikutti, että

vaihdoin maisemaa heti yläasteen päätyttyä ja poistuin vähin äänin wappiryhmistä, joihin minut oli lisätty luokkakokousta varten.

Lukiossa ja sen jälkeen aloin vasta kunnolla oppimaan, ettei kaikkia poikia tarvitse pelätä, eivätkä kaikki tytöt puukota selkään. Siinä missä minulla oli aiemmin ollut vain pari kaveria nettifoorumeilta, löysin nyt ensimmäistä kertaa pitkään aikaan sellaisen kaveriporukan, jonka kanssa viettää aikaa.

4 LOPPUSANAT

Taiteellinen työprosessi oli raskas, mutta terapeutin. Jouduin työskennellessäni uudelleen elämään monia kipeitä asioita, mutta katsellessani lopputulosta, oloni ei ole haikea. Teokseni on fyysinen muistutus sisukkuudesta, jolla selvisin kiusaamisesta.

Kiusaamistilanteisiin joutumisen ympärillä on paljon häpeää, mutta miksi meidän tulisi hävetä tapahtumia, jotka eivät ole syytämme. En aio antaa minua kiusanneille ihmisille sellaista valtaa, että he saisivat minut hiljenemään näinkin monen vuoden jälkeen. Jos yksikin kiusattu tai kiusaamisesta selvinnyt henkilö löytää äänensä tämän tekstin avulla, koen onnistuneeni tavoitteessani.

Minulla ei ole tarjota ratkaisua koulukiusaamisen kitkemiseksi. En usko, että kenelläkään on yksinkertaista vastausta siihen. Tiedän kuitenkin sen, että vaikka tehtyä ei saa tekemättömäksi, koulukiusaamisen jälkeen on elämää.

LÄHTEET

Castren, M., Korte, H. & Myllyrinne, K. (2017). Myrkytykset. Duodecim terveyskirjasto.

Aho, S. & Laine, K. (2002) Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otava

Arora, C. & Thompson, D. (1987). Defining Bullying for a Secondary School. *Education and Child Psychology*. Sage Journals.

Besag, V. (1989). *Bullies and Victims in Schools. A Guide to Understanding and Management*. Buckingham: Open University Press.

Sandstorm, Cillessen (2006). Likable versus popular: Distinct implications for adolescent adjustment. *International Journal of Behavioral Development*.

Henkilö A. (09.02.2024) Henkilökohtainen keskustelu anonyymin koulukiusaamisesta selvinneen ihmisen kanssa.

Henkilö B. (09.02.2024) Henkilökohtainen keskustelu anonyymin koulukiusaamisesta selvinneen ihmisen kanssa.

Henkilö C. (11.02.2024) Henkilökohtainen keskustelu anonyymin koulukiusaamisesta selvinneen ihmisen kanssa.